

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

*Scrúdú na
hArdteistiméireachta*

Gaeilge Gnáthleibhéal

Páipéar II

Dhá uair an chloig fiche nóiméad

(200 Marc)

PÁIPÉAR SAMPLACH

Treoracha d'iarrthóirí ar leathanach 2

Treoracha d'iarrthóirí

---

*Ní mór do na hiarrthóirí cúram a dhéanamh de chruinneas na teanga.
Caillfear marcanna má bhítear faillitheach ann.*

FREAGAIR GACH CEIST (1, 2 AGUS 3).

Ceist 1: LÉAMHTHUISCINT: A agus B. (lch 3 – 4)

Ceist 2: PRÓS:
AINMNITHE (A) nó ROGHNACH (B). (lch 5)

Ceist 3: FILÍOCHT:
AINMNITHE (A) nó ROGHNACH (B). (lch 6 – 7)

Freagair A agus B anseo.

A – (50 marc)

Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair na ceistanna **ar fad** a ghabhann leis.

Agus anois an Aimsir ...

1. Níl duine ar bith againn iomlán cinnte conas mar a bheidh an aimsir amárach. Feirmeoirí, iascairí, daoine ar laethanta saoire, agus duine ar bith a bhíonn ag obair faoin aer, cuireann siad spéis mhór i scéal na haimsire. In Éirinn, gan dabht, is beag lá nach mbíonn báisteach ann. Dá mbeadh an aimsir tirim ar feadh i bhfad, áfach, bheadh plandaí, ainmhithe agus daoine ag fáil bháis den tart, mar a tharlaíonn uaireanta in áiteanna san Afraic. Gan uisce, bheadh an tír seo ina fásach cosúil leis an Sahára.
2. Deirtear go bhfuil cúrsaí aimsire ag athrú agus an domhan ag éirí te. Deir na heolaithe go mbeidh athruithe móra le feiceáil ar an aimsir agus ar na séasúir go luath. Bhí an samhradh an-fhliuch in Éirinn in 2007 agus in 2008, agus ní raibh samhradh na bliana seo caite ró-iontach ach oiread. Déantar dochar do gach duine nuair a bhíonn drochaimsir againn sa samhradh. Téann níos mó daoine as Éirinn ar laethanta saoire thar lear, rud nach gcabhraíonn le cúrsaí eacnamaíochta sa tír seo; scriosann báisteach throm an féar, an mhóin agus barra an fhómhair agus bíonn na feirmeoirí cráite míshásta.
3. Is iontach an rud é gur féidir leis an gcuid is mó de na daoine sa tír seo uisce glan fionnuar a fháil saor in aisce nuair a chasann siad an sconna sa teach. Agus tá an t-uisce thart orainn i ngach cuid dár saol. Nuair a thiteann an bháisteach, glanann sí an t-aer. Níonn sí na sráideanna agus na bóithre. Cabhraíonn sí leis an dúlra fás. Is breá le páistí óga súgradh i locháin uisce. Seasann daoine ar dhroichid ag éisteacht le ceol an uisce. Ar an uisce a chaitheann bádóirí agus iascairí an t-am is pléisiúrtha dá saol. Is breá linn locháin agus fuaráin sa ghairdín.
4. Ach nuair a thiteann an iomarca báistí bíonn baol ann. Sin an rud a tharla in Éirinn in 2009. Bhí a lán de thalamh na hÉireann faoi uisce. Ó Bhaile Átha Luain go Luimneach bhí bóithre dúnta, agus feirmeacha agus tithe faoi uisce i rith mhí na Samhna agus mhí na Nollag anuraidh. Bhí ar dhaoine bogadh as a dtithe agus cónaí le cairde nó le gaolta. I gCorcaigh, bhris an Laoi amach thar a bruacha agus tharla scrios i gcuid mhór den chathair. Rinneadh damáiste don chóras pumpála agus ní raibh aon seirbhís uisce sna tithe. Uisce gach aon áit agus gan aon bhraon le hól! I gCeatharlach, tá eastát nua tithe ann a tógadh in áit ina mbíodh tuilte agus uisce go minic na blianta ó shin. Bhí na tithe sin faoi uisce freisin anuraidh. I nGaillimh, bhí an t-uisce salach dhá shamhradh ó shin agus bhí muintir na háite ag brath ar bhuidéil uisce. An iomarca uisce in áit amháin agus ganntanas in áit eile. Tá an baol ann go dtarlóidh sin níos minice sna blianta atá romhainn.
5. Tá gá le planáil don todhchaí. Ní mór na rialacha maidir le tógáil tithe a chur i bhfeidhm go docht. Caithfimid píopaí uisce na tíre a dheisiú; tá suas le 30% den uisce iontu ag dul amú. Caithfimid tosú ar uisce a stóráil i mbairillí nuair a thiteann sé ón spéir agus é a úsáid don níochán agus don leithreas. Cuirfidh an Rialtas méadar uisce i ngach teach go luath. Is ansin, b'fhéidir, a thuigfimid an luach atá ar an uisce. Smaoinigh ar an seanfhocal: Ní aireoidh tú uait an t-uisce nó go dtriomóidh an tobar.

1. (a) Luaigh grúpa **amháin** daoine a chuireann spéis san aimsir. (Alt 1)
(b) Cén toradh a bheadh ar aimsir thirim a leanfadh ar feadh i bhfad? (Alt 1) 10 marc
2. (a) Luaigh rud **amháin** a thaispeánann go bhfuil an aimsir ag athrú. (Alt 2)
(b) Cén dochar a dhéanann drochaimsir sa samhradh in Éirinn? (Alt 2) 10 marc
3. (a) Luaigh rud maith **amháin** a dhéanann an bháisteach. (Alt 3)
(b) Is maith le daoine uisce. Tabhair sampla **amháin**. (Alt 3) 10 marc
4. Luaigh **dhá** dhrochrud a bhain leis an aimsir in Éirinn in 2009. (Alt 4) 10 marc
5. Luaigh **dhá** athrú a chaithfimid a dhéanamh sna blianta atá ag teacht. (Alt 5) 10 marc

Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair na ceisteanna **ar fad** a ghabhann leis.

Craoladh Digiteach – Todhchaí an Raidió Gaeilge?

- 1 Tá eolas ag pobal na Gaeilge ar Raidió na Gaeltachta a bhíonn ag craoladh ar fud na tíre ar fad. Tá Raidió na Life ar fáil i mBaile Átha Cliath agus Raidió Fáilte i mBéal Feirste. I rith mhí an Mhárta anuraidh bhí stáisiún nua Gaeilge don aos óg ag craoladh den chéad uair ar fud na gceithre chathair is mó i bPoblacht na hÉireann: Baile Átha Cliath, Corcaigh, Gaillimh agus Luimneach. Raidió Rí-Rá an t-ainm a bhí ar an stáisiún raidió nua agus ba chomhthionscadal é idir Conradh na Gaeilge agus an comhlacht *Digital Audio Productions*. Bhí sé ar fáil ar feadh bliana roimhe sin ach ar an ngréasán domhanda amháin a bhí sé ar fáil.
- 2 Fuair an raidió seo ceadúnas sealadach ó Choimisiún Craolacháin Éireann le dul ar na haerthonnta FM i gcathracha móra na hÉireann le linn Sheachtain na Gaeilge. Popcheol agus ceol as na cairteacha, as Béarla agus as Gaeilge, a bhí le cloisteáil ar an stáisiún. Ní raibh mórán difríochta idir an stáisiún nua seo agus stáisiúin eile ar nós Today FM nó Spin 103.8 nó RTÉ 2FM ach amháin gur Gaeilge ar fad a bhí in úsáid ag na láithreoirí óga beoga.
- 3 Ba iad Scott de Buitléir agus Aoife Ní Ghlaicín-Riain a chuir i láthair an clár “Nocht ag a hOcht” a bhíodh á chraoladh ar maidin ag an deireadh seachtaine. Bhain siad sult agus spraoi as agus ba bhreá leo é a chur i láthair arís am éigin. Toisc an clár seo a bheith ar siúl ar an Satharn agus ar an Domhnach bhí seans ag daoine óga éisteacht leis agus taitneamh a bhaint as mar ní raibh orthu brostú amach ar scoil.
- 4 Ach anois agus Rí-Rá imithe ón aer, céard atá ar fáil do Ghaeilgeoirí óga? Tháinig an-chuid teachtaireachtaí chuig Raidió Rí-Rá ó éisteoirí a bhfuil cónaí orthu in áiteanna mar Shasana, an Astráil agus na Stáit Aontaithe. Is léir, mar sin, go raibh daoine ag éisteacht leis an tseirbhís seo ar líne. Níl an raidió ar an idirlíon chomh coitianta in Éirinn agus atá sé i dtíortha mar Mheiriceá ach is cinnte go dtiocfaidh athrú air sin. Tá seantaithe faoin am seo ag an-chuid daoine óga ar an idirlíon. Is cinnte, mar sin, go mbeadh a lán daoine óga sásta éisteacht le stáisiún raidió Gaeilge ar líne.
- 5 Tá thart ar sé stáisiún dhigiteacha ag RTÉ anois, ach is annamh a bhíonn an Ghaeilge le cloisteáil ar na stáisiúin sin. Dá ndéanfaí an phleanáil cheart, bheadh Raidió Rí-Rá in ann lucht éisteachta a mhealladh i ndomhan an raidió dhigitigh. Beidh stáisiúin ar nós Spin 103.8, Dublin 98 FM agus Today FM le fáil ar an gcóras ardchaighdeán digiteach go luath. Bheadh raidió Gaeilge don aos óg in ann dul in iomaíocht leis na stáisiúin sin ach spás a fháil ar an gcóras. Caithfear gníomhú go gasta chun an deis sin a thapú, áfach, agus caithfidh an toil pholaitiúil a bheith ann chun tacú leis an tionscadal. D’éirigh go han-mhaith leis an raidió digiteach sa Bhreatain le blianta beaga anuas. Má éiríonn chomh maith céanna leis anseo, beidh an raidió digiteach ag dul ó neart go neart in Éirinn taobh istigh de chúpla bliain. Seo seans don raidió Gaeilge.

1. Cá raibh Raidió Rí-Rá á chraoladh roimh thús mhí an Mhárta seo caite? (Alt 1) 10 marc
2. Cén difríocht a bhí idir Raidió Rí-Rá agus stáisiúin ar nós Today FM, Spin 103.8 nó RTÉ 2FM? (Alt 2) 10 marc
3. Cén fáth a raibh seans ag daoine óga taitneamh a bhaint as an gclár “Nocht ag a hOcht”? (Alt 3) 10 marc
4. Luaigh na tíortha lasmuigh d’Éirinn ina raibh éisteoirí ag Raidió Rí-Rá. (Alt 4) 10 marc
5. (a) Cén stáisiún raidió in Éirinn atá ag craoladh ar an gcóras digiteach anois?
(b) Cad a tharlóidh má éiríonn go maith leis an gcóras digiteach in Éirinn? (Alt 5) 10 marc

Freagair A (Prós Ainmnithe) nó B (Prós Roghnach).

A

– PRÓS AINMNITHE –

[50 marc]

Freagair (a) agus (b) anseo.

(a) **Hurlamboc:**

- (i) Tabhair achoimre ar an sliocht as *Hurlamboc* a bhfuil staidéar déanta agat air.
- (ii) Tabhair **dhá** fháth ar(nár) thaitin an sliocht seo leat.

(b) **Oisín i dTír na nÓg**

- (i) Tabhair achoimre ar an scéal Oisín i dTír na nÓg.
- (ii) Déan cur síos ar **dhá** mhothúchán atá sa scéal seo, dar leat.

B

– PRÓS ROGHNACH –

[50 marc]

Freagair (a) agus (b) anseo.

(a) **Sliocht as Úrscéal Roghnach**

- (i) Maidir le sliocht as úrscéal roghnach a ndearna tú staidéar air tabhair achoimre air.
- (ii) Tabhair **dhá** fháth ar(nár) thaitin an sliocht seo leat.

Ní mór teideal an scéil sin a scríobh síos go soiléir.

(b) **Scéal Béaloidis Roghnach.**

- (i) Tabhair achoimre ar an scéal béaloidis roghnach a ndearna tú staidéar air.
- (ii) Déan cur síos ar **dhá** mhothúchán atá sa scéal seo, dar leat.

Ní mór teideal an scéil sin a scríobh síos go soiléir.

Freagair A (Filíocht Ainmnithe) nó B (Filíocht Roghnach).

A

– FILÍOCHT AINMNITHE –

[50 marc]

Freagair (a) agus (b) anseo.

(a) Colscaradh

- (i) Inis **i d'fhocail féin** cad a bhí ag teastáil ón bhfear sa dán seo.
- (ii) Inis **i d'fhocail féin** cad a bhí ag teastáil ón mbean sa dán seo.
- (iii) Cén réiteach a fuair siad ar a bhfadhb?
- (iv) Tabhair **dhá** fháth ar(nár) thaitin an dán seo leat.

Colscaradh

Shantaigh sé bean
i nead a chine,
faoiseamh is gean
ar leac a thine,
aiteas is greann
i dtógáil chlainne.

Shantaigh sí fear
is taobh den bhríste,
dídean is searc
is leath den chíste,
saoire thar lear
is meas na mílte.

Thángthas ar réiteach,
Scaradar.

(b) Géibhinn

- (i) Inis, **i d'fhocail féin**, cá mbíodh an t-ainmhí seo uair amháin.
- (ii) Inis, **i d'fhocail féin**, conas a chaitheann an t-ainmhí seo an t-am anois.
- (iii) Cad é an rud nach ndéanfaidh aon duine dó?
- (iv) Déan cur síos ar **dhá** mhothúchán atá sa dán seo, dar leat.

Géibhinn

Ainmhí mé

ainmhí allta
as na teochreasa
a bhfuil clú agus cáil
ar mo scéimh

chroithfinn crainnte na coille
tráth
le mo gháir

ach anois
luím síos
agus breathnaím trí leathshúil
ar an gcraon aonraic sin thall

tagann na céadta
chuile lá

a dhéanfadh rud ar bith
dom
Ach mé a ligean amach

Freagair **(a)** agus **(b)** anseo.

(a)

- (i) Maidir le dán le **fear** a ndearna tú staidéar air ainmnigh an dán agus an file.
- (ii) Tabhair príomhthéama an dáin, dar leat.
- (iii) Déan cur síos ar phríomhsmaointe an dáin.
- (iv) Tabhair **dhá** fháth ar(nár) thaitin an dán seo leat.

Ní mór teideal an dáin sin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go soiléir.

(b)

- (i) Maidir le dán le **bean** a ndearna tú staidéar air ainmnigh an dán agus an file.
- (ii) Tabhair príomhthéama an dáin, dar leat.
- (iii) Déan cur síos ar phríomhsmaointe an dáin.
- (iv) Déan cur síos ar **dhá** mhothúchán atá sa dán seo, dar leat.

Ní mór teideal an dáin sin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go soiléir.

Leathanach Bán